

הקדמה

אמר רב אדא ברבי חנינא, אלמלא חטאו ישראל לא ניתן להם אלא חמשה חומשי תורה, וספר יהושע בלבד, שערכה של ארץ ישראל הוא (נדרים כב).

ברוך אלוקינו שבראנו לכבודו ונתן לנו תורת אמת, ואשר בחר בנביאים טובים ורצה בדבריהם הנאמרים באמת.

ספר יהושע מתייחד במעלתו, בכך ש'ערכה של ארץ ישראל הוא', וממנו נלמד את צורת ארץ חמדה, אשר עליה אמר הנביא [ירמיהו ג, יט] - וְאֶנְכִי אֶמְרָתִי אֵינִי אֲשִׁיתֶנּוּ בְּבָנִים, וְאֶתֶּן לָךְ אֶרֶץ חֲמֻדָּה, נְחֻלַּת צָבִי צְבָאוֹת גּוֹיִם... ועוד נאמר עליה - הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי זֶבֶת חֶלֶב וְדִבֵּשׁ צָבִי הִיא לְכָל הָאֲרָצוֹת [יחזקאל כ, טו].

למותר לציין, שעניין ארץ ישראל הוא נושא מרכזי ביותר בתורה, שכן מצוות רבות אינן נוהגות אלא בארץ ישראל, ואף בשאר המצוות שאינן קשורות לא"י, כגון ריבית, ועבד עברי, משקלות, ע"ז, ועוד, מוזכר בהם - למען תחיה וירשת את הארץ, וכמאמרם - תניא רבי שמעון בן יוחאי אומר, שלש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל, וכולן לא נתן אלא ע"י יסורין, אלו הן תורה וארץ ישראל והעולם הבא (ברכות ה.).

ידוע מה שכתב רבינו הגר"א (זוהר פ' שלח קנ"ז ע"א ד"ה אי תבעי) שגבולותיה של ארץ ישראל וכל ענייניה הם ענייני תורה וכו', עיי"ש.

המטרה בחיבור זה, לבאר כל נבואה בספר יהושע. וכן לבאר את ענייני הערים והגבולות ע"פ המידע הגיאוגרפי והארכיאולוגי המצוי בידינו.

לאורך כל החיבור, ננסה לאפשר ללומדים להבין את תמונת א"י, הן לאלו הרוצים את הנושאים באופן כללי, והן לאלו הרוצים להבין יותר מה הראיות לכך וכדו'.

לצורך הבנת המקראות, נעשה שימוש בכל האמצעים, ממפרשים על הנביא, ועד אנציקלופדיות שונות, וספרים בני ימינו על יהושע, כמו"כ נעזרנו בכמה ת"ח שבקיאים בענייני גבולות הארץ, כגון הרה"ג ר' יהודה לנדי שליט"א והרה"ג ר' יואל אליצור שליט"א, וכן הרב שלמה אייזנמאן שליט"א, והרב יוסף רוטשטיין שליט"א, ועל סמך עדותו הוצגו עניינים ממפות ישנות [אם כי לא זכינו להסכים איתו ברוב דבריו], בביאור המקראות נעזרנו בהרה"ר ר' רפאל ספיער שליט"א. ומעט גם בביאור 'שימה בפיחם' על ספר יהושע.

רבים מהלומדים בספרי הנביאים, נתקלים בשמות ערים בארץ ישראל, או אז הם מבקשים לדעת היכן ממוקמת העיר, והאם יש כמה ערים בשם זה וכדומה, אי לכך הובא בסוף הספר מפתח מפורט על מאות ערים ע"פ סדר א"ב, והיכן העיר מוזכרת ביהושע. לצורך זה נעשה שימוש בכל האמצעים, מחיפוש מחשב ועד הסברים לפרטי פרטים במקומות שנראה לנכון, במקרים מסויימים נועצנו רבות עם מומחים גדולים בתחום. ערים שאינן מוזכרות ביהושע, הוזכרו רק באופן חלקי.

ויהי רצון שלא תצא תקלה על ידי ויתקבל חיבור זה בקרב דורשי ה' ועוסקי תורתו.

תקוותנו ותפילתנו שנזכה אכן לקרב דברי תורה אלו להבנת הקורא, שידע נכונה את תמונת ארץ חמדה, ארץ אשר עיני ה' אלוקיך בה, ונשבע לתת אותה לאבותינו, והנחילה לנו ולבנינו עד עולם.

חיים חנון

תוכן עניינים.

הקדמה, ותיאור כללי של נחלות השבטים.

פרק א: תחילת דבר ה' ליהושע, וציווי לבני ראובן וגד וחצי מנשה.

פרק ב: על מעשה המרגלים שנשלחו ליריחו.

פרקים ג-ד: תיאור מעבר הירדן.

פרק ה: ברית מילה לישראל ע"י יהושע.

פרק ו: כיבוש יריחו.

פרק ז: תחילת המלחמה בעי, ומעשה עכן שמעל בחרם.

פרק ח: כיבוש עי, ובניית המזבח בהר עיבל.

פרק ט: מעשה הגבעונים.

פרק י: מלחמת חמשת המלכים - על דרום ארץ ישראל.

פרק יא: המלחמה על מלכי הצפון.

פרק יב: פירוט מלכי עבר הירדן, ושלושים ואחד מלכים שלכד יהושע.

פרק יג: ציווי לחלק את הארץ, ופירוט ערי עבר הירדן.

פרקים יד-טו: תיאור נחלת יהודה.

פרקים טז-יז: תיאור נחלת בני יוסף - אפרים ומנשה.

פרק יח: משכן שילה, ציווי יהושע לחלק את שארית הארץ, ותיאור נחלת בנימין.

פרק יט: תיאור נחלת שמעון, זבולון, יששכר, אשר, נפתלי, דן.

פרק כ: ערי המקלט.

פרק כא: פירוט ערי הלויים מכל שבט.

פרק כב: תיאור הקורות עם בני ראובן גד וחצי מנשה, בחזרתם לאחוזתם - לגלעד.

פרקים כג-כד: תוכחות יהושע לבני ישראל.

נספח 1. | גבולות א"י המובטחת לאברהם.

נספח 2. | גבולות פרשת מסעי, הר הלבנון, והגבול הצפוני של ארץ ישראל.

נספח 3. | שטח הערבה, מים המלח ועד אילת.

מפתח ערים בארץ ישראל. | מפתח מפורט לערים המוזכרות ביהושע.

קיצור הדברים האמורים בספר יהושע

לאחר מות משה, ה' ציוה את יהושע לעבור את הירדן, ולכבוש את ארץ ישראל.

יהושע שלח מרגלים ליריחו, ולאחר שחזרו, יהושע הנהיג את ישראל, ונסעו מערבות מואב, הירדן נסוג לאחור - ועמ"י חצו את הירדן בחרבה.

יהושע כבש את יריחו, לאחר מכן עלה להר בנימין וכבש את העי.

לאחר מכן הגבעונים התחזו, ושיקרו על ישראל, וכו'.

לאחר מכן נלחם בחמשת המלכים, וה' עשה ניסים גדולים, והשמש נעצרה, וירדו על האויבים אבנים גדולות מהשמים, ואז כבש יהושע את הרי יהודה, וערי הנגב ושפלת יהודה, וחלק מארץ בנימין.

לאחר מכן יהושע נלחם במלכי הצפון - הגליל המזרחי והמערבי, ועמק יזרעאל, והכרמל, וכבשם.

(בפרקים יא-יב, מתוארים ערי עבר הירדן, והמלכים שכבש יהושע)

יהושע, חילק את כל דרום הארץ לשבט יהודה, ואת כל הגוש האמצעי של ארץ ישראל לבני יוסף.

יהושע וכל ישראל נקבצו לשילה, ושיכנו שם את אהל מועד, ושלחו אנשים שיכתבו את כל הערים של שארית הארץ [החלק שעדיין לא התחלק לשבטים, והוא הרצועה בין יהודה ליוסף, וכל עמק יזרעאל והגליל].

יהושע חילק את מזרח הארץ - בין יהודה ליוסף לשבט בנימין.

שמעון קיבל חלק חשוב מערי הנגב של יהודה.

זבולון, נחל בגליל התחתון, יששכר בעמק בית שאן ומזרח עמק יזרעאל ועוד, אשר נחל את חוף הים של הגליל, ונפתלי את כל מזרח הגליל, ושבט דן נחלו את השטחים המערביים בין יהודה ליוסף.

לאחר מכן, הפרישו את ערי המקלט, ואת כל ערי הלויים.

לאחר מכן, בני עבר הירדן חזרו לנחלתם, יהושע קיבץ מספר פעמים את ישראל ונתן להם דברי מוסר - שלא יעבדו ע"ז, ולאחר מכן נפטר יהושע בן נון עבד ה'.

פרק א

תוכן פרק א': תחילת הפרק דברי חיזוק ליהושע, שיקום ויעבור את הירדן לכבוש את ארץ כנען.

בפסוק י' מבאר, שיהושע הכין מיידית את העם, והכריז שבעוד שלושת ימים עוברים את הירדן.

מפסוק י"ב, יהושע מדבר אל בני ראובן גד ומנשה, שייצאו חלוצים לפני אחיהם למלחמה - כפי שמשה ציוה אותם.

סדר המאורעות בתחילת הספר בקצרה:

א. ה' אמר ליהושע לעבור את הירדן.

ב. יהושע שלח מרגלים ליריחו [פרק ב'].

ג. יהושע ציווה את העם להכין צידה [פרק א' פס' י"א].

ד. המרגלים חזרו למחנה [סוף פרק ב'].

ה. ישראל נסעו מהשיטים [מקום חנייתם האחרונה בימי משה]

עד הירדן ולנו שם בלילה [תחילת פרק ג'].

ו. למחרת עברו את הירדן וחנו בגלגל.

א וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה, וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוֹן מִשְׁרַת מֹשֶׁה, לֵאמֹר:

ב מֹשֶׁה עֶבְדִּי מֵת - וּלְכָן עָלִיד הַמַּלְאָכָה לַגִּמּוֹר - וְעַתָּה קוּם עֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה, אֲתָה וְכָל הָעָם הַזֶּה, אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָהֶם לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

ג כָּל מְקוֹם אֲשֶׁר תֵּדְרֹךְ כֹּף רַגְלְכֶם בּוֹ לָכֶם נִתְּתִיו, כֹּאֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל מֹשֶׁה:

ד מִהַמְדָּבָר [המדבר הסורי, והמזרחי לא"י] וְהַלְבָּנוֹן הַזֶּה, וְעַד הַנָּהָר הַגָּדוֹל נָהָר פָּרָת - כָּל אֶרֶץ הַחֲתִיּוֹם - וְעַד הַיָּם הַגָּדוֹל מִבּוֹא הַשָּׁמֶשׁ [עד הים הגדול שהוא נמצא מהצד בו השמש שוקעת, כלומר ממערב], יְהִיָּה גְבוּלְכֶם [עתיד להיות גְבוּלְכֶם]¹:

---

¹ גבול זה הוא גבול מורחב, וכפול פי כמה מגבולות א"י שבפרשת מסעי - שהיה על יהושע לחלק לשבטים, ולמעשה לא זכו לגבול המורחב, רק בימי דוד שלמה - שאז שלטו על מקומות הללו, [ומעולם לא הורישו את כל הגויים, גם לא מגבולות מסעי].

ה לא יתִיצַב אִישׁ לִפְנֵיךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ, כְּאִשֶּׁר הָיִיתִי עִם מֹשֶׁה אֲהִיָּה עִמָּךְ, לֹא אֲרַפֶּךָ וְלֹא אֶעְזֹבְךָ:

ו חִזַּק וְאַמֶּץ, כִּי אֶתָּה תִּנְחִיל אֶת הָעָם הַזֶּה - אֶת הָאָרֶץ - אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבוֹתֶם לָתֵת לָהֶם:

ז רַק חִזַּק וְאַמֶּץ מְאֹד, לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכֹל הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר צִוָּךְ מֹשֶׁה עַבְדִּי, אֵל תִּסּוּר מִמֶּנּוּ יָמִין וּשְׂמָאוֹל, לִמְעַן תִּשְׁכַּח [תִּצְלִיחַ], בְּכֹל אֲשֶׁר תִּלְדֶּךָ:

ח לֹא יִמּוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיד, וְהָיִיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה, לִמְעַן תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכֹל הַכְּתוּב בּוֹ, כִּי אַז תִּצְלִיחַ אֶת דְּרָכְךָ וְאַז תִּשְׁכַּח:

ט הֲלוֹא צִוִּיתִיךָ חִזַּק וְאַמֶּץ, אֵל תִּעָרֵץ [אֵל תִּישָׁבֵר] וְאַל תִּתֵּחַת, כִּי עִמָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ - בְּכֹל אֲשֶׁר תִּלְדֶּךָ:

יהושע ציווה את שוטרי העם שיכינו צידה, כי בעוד שלושת ימים הם עוברים את הירדן, [היה זה ב-ז' ניסן]². מן הסתם יהושע אמר את הדברים בשם ה', אך אין הדבר מפורש].

י וַיֵּצְאוּ יְהוֹשֻׁעַ אֶת שְׁטָרֵי הָעָם לֵאמֹר:

יא עֲבְרוּ בְּקֶרֶב הַמַּחֲנֶה, וַיֵּצְאוּ אֶת הָעָם לֵאמֹר - הִכִּינוּ לָכֶם צִידָה, כִּי בְּעוֹד שְׁלֹשֶׁת יָמִים - אַתֶּם עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה - לְבֹא לְרִשֶׁת אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם לְרִשְׁתָּהּ:

משה, נתן את ארצות סיחון ועוג - לראובן גד וחצי מנשה, בתנאי שהם יעברו את הירדן לפני בני ישראל, ויעזרום במלחמות.

וכך אמר להם יהושע: תזכרו את דברי משה, והוא ש-ה' נותן לכם מנוחה, כלומר, קיבלתם מיידית את ארצות סיחון ועוג, והושבתם שם את נשיכם טפכם וכל רכושכם, ואתם תעברו חמושים לפני ישראל, עד אשר גם הם יוכלו להתיישב במנוחה בערי כנען - כפי שאתם כבר יושבים בארצכם, ואז תוכלו לשוב לבתיכם.

יב וְלִרְאוּבֵנִי וְלַגָּדִי וְלַחֲצִי שִׁבְט הַמְּנַשֶּׁה, אָמַר יְהוֹשֻׁעַ - לֵאמֹר:

יג זָכוֹר [זִיכֹּר] אֶת הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם מֹשֶׁה עַבְדְּ יְהוָה לֵאמֹר, יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מְנִיחַ לָכֶם - נוֹתֵן לָכֶם נַחֲלָה - וְנָתַן לָכֶם אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת:

² שהרי מפורש [להלן ד, יט] והעם עלו מן הירדן בעשור לחודש הראשון.

יד נְשִׁיכֶם טַפְכֶם וּמִקְנֵיכֶם יָשְׁבוּ בָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן, וְאַתֶּם תַּעֲבְרוּ חֲמִשִּׁים לַפָּנִי אַחֲיֵכֶם - כָּל גְּבוּרֵי הַחֵיל, וְעֲזַרְתֶּם אוֹתָם - כָּל הַגִּיבּוֹרִים שִׁבְכֶם יַעֲבְרוּ חֲמוּשִׁים לַפָּנִי אַחֲיֵכֶם - עַמִּי, וְתַעֲזְרוּ לָהֶם לִכְבוֹשׁ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן:

טו עַד אֲשֶׁר יָנִיחַ יְהוָה לְאַחֲיֵכֶם כָּכֶם - וַיִּרְשׁוּ גַם הֵמָּה אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם, וְשַׁבְתֶּם לָאָרֶץ יִרְשַׁתְכֶם וִירְשַׁתֶּם אוֹתָהּ, אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרַח הַשָּׁמֶשׁ:

טז וַיַּעֲנוּ אֶת יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר, כָּל אֲשֶׁר צִוִּיתָנוּ נַעֲשֶׂה, וְאֵל כָּל אֲשֶׁר תִּשְׁלַחְנוּ נִלְךְ:

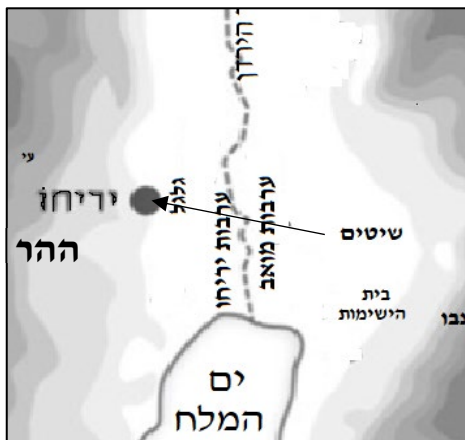
יז כָּל אֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ אֶל מֹשֶׁה, בֶּן נִשְׁמַע אֱלִיד, רַק [זאת משאלותינו ש-] יְהִיָּה יְהוָה אֱלֹהֵיךְ עִמָּךְ - כְּאֲשֶׁר הָיָה עִם מֹשֶׁה:

יח כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִמְרָה אֶת פִּידוֹ, וְלֹא יִשְׁמַע אֶת דְּבָרֶיךָ - לְכָל אֲשֶׁר תִּצְוֶנוּ יוֹמָת, רַק חֹזֵק וְאַמָּץ:

פרק ב

פרק ב', מספר על המרגלים שיהושע שלח לרגל את יריחו, טרם עברם את הירדן.

המרגלים נכנסו ליריחו והדבר נודע למלך, ורחב הזונה הטמינה את המרגלים בפשתים על הגג, ואח"כ הורידה אותם מהחלון שלה הפתוח בחומה - וכך הם יצאו מהעיר, והם עלו מערבה לעלייה של מדבר יהודה - [לכיוון מעלה אדומים וירושלים] שהוא הכיוון ההפוך ממחנה ישראל, וישבו שם שלושה ימים, ואז בני יריחו רדפו אחריהם דרך הירדן לכיוון

מזרח, ולאחר ג' ימים חזרו הרודפים ליריחו, והמרגלים ירדו מההר, וחזרו [מזרחה] למחנה ישראל בשיטים בעבר הירדן.

בזמן ההוא עמ"י עדיין ישב בשיטים, שהוא בעבר הירדן, קרוב למקום בו נשפך הירדן לים המלח, והוא מוזכר במסע האחרון בפרשת מסעי - ערבות מואב על ירדן יריחו,

כלומר מדבר מישורי [ערבה] על הירדן מזרחית ליריחו [היה זה במרחק מספר קילומטרים מהירדן].

הסיבה לכך שפרשת המרגלים מוזכרת אחרי הפרק הקודם, משום שהמרגלים חזרו אחרי הציווי של יהושע - הכינו לכם צידה... המוזכר לעיל, אך הם נשלחו לפני ציווי זה.

א וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון, מִן הַשָּׁטִיטִים שְׁנַיִם אַנְשִׁים מִרְגָּלִים - חֲרָשׁ - לֵאמֹר - יְהוֹשֻׁעַ שִׁלַּח שְׁנֵי מִרְגָּלִים בְּצִינְעָה וּבְהַשְׁקֵט, וְצִוּוּהוּ אוֹתָם כֹּךְ - לָכוּ רְאוּ אֶת הָאָרֶץ וְאֶת יְרִיחוֹ, וְיִלְכוּ וַיָּבִיאוּ בֵּית אִשָּׁה זֹזָה וּשְׁמָה רָחֵב, וַיִּשְׁכְּבוּ שָׁמָּה:

ב וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ יְרִיחוֹ לֵאמֹר, הִנֵּה אַנְשִׁים בָּאוּ הֵנָּה הַלֵּילָה מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל - לַחֲפֹר אֶת הָאָרֶץ:

ג וַיִּשְׁלַח מֶלֶךְ יְרִיחוֹ, אֶל רָחֵב לֵאמֹר, הוֹצִיָּאִי הָאֲנָשִׁים הַבָּאִים אֵלֶיךָ - אֲשֶׁר בָּאוּ לְבִיתְךָ, כִּי לַחֲפֹר אֶת כָּל הָאָרֶץ בָּאוּ:

ד וַתִּקַּח הָאִשָּׁה אֶת שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים וַתַּצְפֵּנּוּ [ותצפנם], וַתֹּאמֶר - כֵּן [אכן] בָּאוּ אֵלַי הָאֲנָשִׁים, וְלֹא יָדַעְתִּי מֵאִין הֵמָּה:

ה וַיְהִי הַשַּׁעַר לְסָגוֹר בַּחֲשָׁךְ וְהָאֲנָשִׁים יָצְאוּ - וַיְהִי בִּסְגִירַת הַשַּׁעַר בַּחוּשֶׁךְ, אִזּוֹ הָאֲנָשִׁים יָצְאוּ מֵהָעִיר - לֹא יָדַעְתִּי אָנָּה הָלְכוּ הָאֲנָשִׁים - לֹא יָדַעְתִּי לָאֵן הֵם הָלְכוּ אַחֲרֵי צִאתָם אֶת הָעִיר, רָדְפוּ מֵהָרָא אַחֲרֵיהֶם, כִּי תִשְׁיֹגּוּם - כִּי אַתֶּם תִּצְלַחוּ לַתַּפְסֹס כִּי עֲדִיין לֹא הִרְחִיקוּ [ואמרה כך כדי שיזדרזו ללכת, ויעזבוה]:

ו וְהִיא הֶעֱלֵתָם הַגָּגָה, וַתִּטְמְנֵם בְּפִשְׁתֵּי הָעֵץ, הָעֲרֻכּוֹת לָהּ עַל הַגָּג:

ז וְהָאֲנָשִׁים [הרודפים, שלוחי מלך יריחו] רָדְפוּ אַחֲרֵיהֶם דֶּרֶךְ הַיַּרְדֵּן, עַל הַמַּעְבְּרוֹת [באיזורים בהם עוברים את הנהר], וְהַשַּׁעַר סָגְרוּ אַחֲרֵי כָאֲשֶׁר יָצְאוּ הָרָדְפִים אַחֲרֵיהֶם [מייד כאשר יצאו סגרו את השער, אין יוצא ואין בא]:

ח וְהֵמָּה טָרֵם יִשְׁכְּבוּן, וְהִיא עָלְתָה עֲלֵיהֶם עַל הַגָּג:

ט וַתֹּאמֶר אֶל הָאֲנָשִׁים - יָדַעְתִּי כִּי נָתַן יְהוָה לָכֶם אֶת הָאָרֶץ, וְכִי נִפְלָה אִימַתְכֶם עֲלֵינוּ, וְכִי נִמְגּוּ [נמסו] כָּל יִשְׂרָאֵל הָאָרֶץ מִפְּנִיכֶם:

י כִּי שָׁמַעְנוּ אֶת אֲשֶׁר הִזְבִּישׁ יְהוָה אֶת מִי יָם סוּף מִפְּנִיכֶם בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרָיִם, וְאֲשֶׁר עָשִׂיתֶם לְשָׁנִי מַלְכִּי הָאֲמָרִי אֲשֶׁר בָּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן לְסִיחֹן וּלְעֹוג - אֲשֶׁר הִחְרַמְתֶּם [השמדתם] אוֹתָם:

יא וַנִּשְׁמַע וַיִּמָּס לִבֵּבֵנוּ, וְלֹא קָמָה עוֹד רוּחַ בָּאִישׁ מִפְּנִיכֶם - אִין מִי מֵאִיתָנוּ שִׁישׁ לוֹ אוֹמֵץ לֵב לַעֲמוֹד נִגְדָכֶם - כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם, הוּא אֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל, וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת:

יב וְעַתָּה הִשָּׁבְעוּ נָא לִי בִיהוָה, כִּי [בגלל ש-] עָשִׂיתִי עִמָּכֶם חֶסֶד, וְעָשִׂיתֶם גַּם אִתָּם עִם בֵּית אָבִי חֶסֶד, וְנִתַּתֶּם לִי אוֹת אֲמַת, תּוֹכַן הַפְּסוֹק, כַּעַת תִּשְׁבַּעוּ לִי שְׁבוּעָה [לְטוֹבוֹתַי] כִּי הִרֵי עָשִׂיתִי אִתְּכֶם חֶסֶד, וּלְכֹן תַּעֲשׂוּ גַם אִתָּם חֶסֶד עִם מִשְׁפַּחְתִּי, וְתִתְּנוּ לִי סִימָן אִמַּת [שְׁעִיפ־הַסִּימָן, תַּחֲיוּ אֶת מִשְׁפַּחְתִּי]:

יג [ע"פ האות שיתנו לי, אזי -] וְהִחִיתֶם אֶת אָבִי וְאֶת אִמִּי וְאֶת אֲחִי וְאֶת אֲחֵי־אֲחֵי־אֲחֵי וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לָהֶם, וְהִצַּלְתֶּם אֶת נַפְשֵׁיכֶם מִמָּוֶת:

יד וַיֹּאמְרוּ לָהּ הָאֲנָשִׁים, נַפְשֵׁנוּ תַּחְתִּיכֶם לָמוּת - אִם לֹא תִגִּדּוּ אֶת דְּבָרֵנוּ זֶה, וְהִיָּה בֵּיתָה יִהְיֶה לָנוּ אֶת הָאָרֶץ, וְעָשִׂינוּ עִמָּךְ חֶסֶד וְאַמַּת - נַעֲשֶׂה אִתְּךָ חֶסֶד וְנִאֲמֹנוֹת:

טו וַתֹּרְדִם בַּחֲבֵל בַּעַד הַחֲלוֹן, כִּי בֵּיתָה בָּקִיר הַחוּמָּה, וּבְחוּמָּה הִיא יוֹשֶׁבֶת:

טז וַתֹּאמֶר לָהֶם הִהָרָה יִלְכוּ, פֶּן יִפְגְּעוּ בְכֶם הָרֹדְפִים, וְנַחֲבַתֶּם שָׁמָּה שְׁלֹשֶׁת יָמִים - עַד שׁוֹב הָרֹדְפִים, וְאַחֵר תֵּלְכוּ לְדֶרֶכְכֶם:

יז וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ הָאֲנָשִׁים, נָקִים אֲנַחְנוּ מִשְׁבַּעְתְּךָ הַזֶּה אֲשֶׁר הִשָּׁבַעְתָּנוּ - אֲנַחְנוּ נַקִּיִּים לִפִּי תִנְאִי זֶה [הַמוֹזְכָּר בַּפְּסוֹק הַבֹּא], שֶׁאִם לֹא תִקְיָמִי אֶת דְּבָרֵינוּ, הִרֵי דַמָּךְ בְּרֹאשְׁךָ, וְאִם תִּקְיָמִי אֶת דְּבָרֵינוּ הִרֵי כָל נֶפֶשׁ מִשְׁפַּחְתְּךָ דָּמוֹ בְּרֹאשֵׁינוּ - אִם יָד תִּפְגַּע בָּהֶם:

יח הִנֵּה [כַּאֲשֶׁר -] אֲנַחְנוּ בָּאִים בָּאָרֶץ, אֶת תִּקְוָת [חַבֵּל³] חוֹט הַשָּׁנִי [הַאֲדוּם] - הַזֶּה תִּקְשְׁרִי בַּחֲלוֹן אֲשֶׁר הוֹרְדְתָנוּ בּוֹ, וְאֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ וְאֶת אֲחִיךָ וְאֶת כָּל בֵּית אָבִיךָ, תִּאֲסָפִי אֵלֶיךָ הַבֵּיתָה:

יט וְהִיָּה כָל אֲשֶׁר יֵצֵא מִדִּלְתֵי בֵּיתְךָ הַחוּצָה דָּמוֹ בְּרֹאשׁוֹ וְאֲנַחְנוּ נָקִים, וְכָל אֲשֶׁר יִהְיֶה אִתְּךָ בְּבֵית דָּמוֹ בְּרֹאשׁוֹ אִם יָד תִּהְיֶה בּוֹ:

כ וְאִם תִּגִּידִי אֶת דְּבָרֵנוּ זֶה, וְהִיָּינוּ נָקִים מִשְׁבַּעְתְּךָ אֲשֶׁר הִשָּׁבַעְתָּנוּ:

כא וַתֹּאמֶר כְּדִבְרֵיכֶם כֵּן הוּא, וְתִשְׁלַחֶם וַיִּלְכוּ, וְתִקְשְׁרִי אֶת תִּקְוָת הַשָּׁנִי בַּחֲלוֹן:

כב וַיִּלְכוּ וַיָּבֹאוּ הִהָרָה, וַיֵּשְׁבוּ שָׁם שְׁלֹשֶׁת יָמִים עַד שֶׁבּוּ הָרֹדְפִים, וַיִּבְקְשׁוּ הָרֹדְפִים בְּכָל הָדָרֶךְ [הֵם חִיפְּשׁוּ בְּכָל הַדֶּרֶךְ מִיִּרְיָחוֹ וּמִזְרַחָה בְּעֶרְבוֹת הַיַּרְדֵּן] וְלֹא מָצְאוּ:

כג וַיֵּשְׁבוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים וַיִּרְדּוּ מִהָהָר, וַיַּעֲבְרוּ וַיָּבֹאוּ אֶל יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון, וַיְסַפְּרוּ לוֹ אֶת כָּל הַמַּצָּאוֹת אוֹתָם - אֶת כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר מָצְאוּ אוֹתָם:

כד וַיֹּאמְרוּ אֶל יְהוֹשֻׁעַ, כִּי נִתֵּן יְהוָה בְּיָדֵנוּ אֶת כָּל הָאָרֶץ, וְגַם נִמְגּוֹ [נִמְסוּ] כָּל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵינוּ:

³ הַחֲבֵל שִׁמַּשׁ לְצוּרֶךְ קוֹ וּמִדִּידָה [כְּמוֹ סֶרֶט מֵטֵר שֶׁל יָמִינוּ], וְלִכֹּן קִרְאוּ לַחֲבֵל קוֹ, אוֹ תִקְוָת חוֹט.

פרק ג

פרקים ג-ד: על מעבר הירדן בימי יהושע.

תחילה ישראל היו ב'שיטים' - שהיה מקום חנייתם האחרונה בימי משה, ונסעו משם [מספר קילומטרים] עד הירדן, ולנו שם, ולמחרת החלו להכין את העם למעבר הירדן.

השוטרים ציוו את העם, ללכת אחרי ארון הברית, יהושע הכין את העם שלמחרת ה' יעשה להם ניסים.

הכהנים נשאו את ארון הברית ועברו לפני העם, וכאשר הגיעו לירדן ודרכו מעט ברגליהם במים, מי הירדן נסעו אחורה עשרות קילומטרים (הרחק מהעיר הנקראת אדם), וזרימת מי הירדן נפסקה. הכהנים נכנסו לתוך הירדן בחרבה, ונשארו שם עד אשר כל העם עברו את הירדן, ואח"כ ציוה ה' אותם לעלות מהירדן, וכאשר הם עלו לשפת הנהר, חזרו מי הירדן למקומם.

האבנים: ה' ציווה את יהושע, שיקח מהעם 12 איש, איש אחד מכל שבט, וכל איש ייקח אבן מתוך הירדן ויעביר את האבן למקום שילין בלילה [בגלגל].

נוסף על זה, הקים יהושע עוד 12 אבנים בתוך הירדן במקום שהכהנים עמדו [הרד"ק מבאר שה' ציווה אותו לעשות כך].

מקומות חניית ישראל בימי יהושע: בסוף ימי משה, ישראל חנו בשיטים [בערבות מואב], יהושע הנהיג את ישראל מהשיטים, ועברו את הירדן, וחנו ב'גלגל', שם ישבו במשך כל המלחמות הגדולות, שם חילקו את נחלת יהודה ויוסף, ולאחר מכן, נקהלו לשילה [להלן פרק י"ח], והשכינו שם את אוהל מועד ואת כל המחנה, ושם חילקו את נחלת שאר השבטים. למעשה בימי יהושע המחנה ישב בשלוש מקומות, בשיטים, בגלגל, ובשילה.

א וַיִּשְׁכְּמוּ יְהוֹשֻׁעַ בְּבֹקֶר, וַיִּסְעוּ מֵהַשִּׁטִּים, וַיָּבֹאוּ עַד הַיַּרְדֵּן - הוּא וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיִּלְנוּ שָׁם טָרֶם יַעֲבְרוּ [בלילה טרם ילינו, אמר להם יהושע שלמחרת עוברים את הירדן, ולילה זה הוא מקצה שלושת ימים]:

ב וַיְהִי מִקְצֵה שְׁלֹשֶׁת יָמִים [מזמן שיהושע אמר - שבעוד ג' יום עוברים את הירדן, כמפורש לעיל פסוקים י-יא בפרק א'], וַיַּעֲבְרוּ הַשִּׁטִּים בְּקֶרֶב הַמַּחֲנֶה:

ג וַיִּצְווּ אֶת הָעָם לֵאמֹר, כִּרְאֲתֵכֶם אֶת אַרְוֹן בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם, וְהִכְהִנִים הַלְוִיִּם נְשָׂאִים אֹתוֹ, וְאַתֶּם תִּסָּעוּ מִמִּקְוֵמְכֶם - וְהִלַּכְתֶּם אַחֲרָיו:

ד אַךְ רְחוּק יִהְיֶה בֵּינֵיכֶם וּבֵינֵי כְּאֻלָּפִים אִמָּה בַּמֶּדֶה - אֶל תִּקְרְבוּ אִלָּיו, [כאן מבאר מדוע ציוה ללכת אחרי הארון] לִמְעַן אֲשֶׁר תִּדְּעוּ אֶת הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ בָּהּ, כִּי לֹא עֲבַרְתֶּם בַּדֶּרֶךְ מִתְמוֹל שְׁלֹשׁוֹם:

ה וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל הָעָם הַתְּקַדְּשׁוּ [תתכוננו ותיאספו יחד לעבור את הירדן], כִּי מִחֵר יַעֲשֶׂה יְהוָה בְּקִרְבְּכֶם וּנְכַלְאוֹת:

ו וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל הַכֹּהֲנִים לֵאמֹר, שְׂאוּ אֶת אַרְוֹן הַבְּרִית וְעִבְרוּ לִפְנֵי הָעָם, וַיִּשְׂאוּ אֶת אַרְוֹן הַבְּרִית וַיֵּלְכוּ לִפְנֵי הָעָם:

ז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל יְהוֹשֻׁעַ, הַיּוֹם הַזֶּה אֶחָל גִּדְלָךְ בְּעֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר יִדְּעוּן כִּי כֹאֲשֶׁר הָיִיתִי עִם מֹשֶׁה אֶהְיֶה עִמָּךְ:

ח וְאַתָּה תַּצְוֶה אֶת הַכֹּהֲנִים נִשְׂאֵי אַרְוֹן הַבְּרִית לֵאמֹר - כְּבֹאֲכֶם עַד קֶצֶה מִי הַיַּרְדֵּן בַּיַּרְדֵּן תַּעֲמִדוּ - כֹּאֲשֶׁר תִּגִּיעוּ וְתַעֲבְרוּ אֶת הַיַּרְדֵּן עַד קֶצְחוּ [עד קצהו המערבי], תִּישָׂאוּ בִירְדֵן (רד"ק). כלומר, אל תעלו מהירדן עד שאצווה אתכם. ואכן כך היה, שכאשר הכהנים עברו בירדן, הם נשארו בו עד שכל העם עברו, ואח"כ ה' ציוה אותם לעלות מהירדן, כמפורש להלן [ד, טז]:

ט וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, גִּשּׁוּ הִנֵּה וְשִׁמְעוּ אֶת דְּבָרֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

י וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ בְּזֹאת תִּדְּעוּן כִּי אֵל חַי בְּקִרְבְּכֶם, וְהוֹרֵשׁ יוֹרֵשׁ מִפְּנֵיכֶם אֶת הַכְּנַעֲנִי וְאֶת הַחִתִּי וְאֶת הַחִוִּי וְאֶת הַפְּרִזִּי וְאֶת הַגִּרְגָּשִׁי וְהָאֲמֹרִי וְהַיְבוֹסִי:

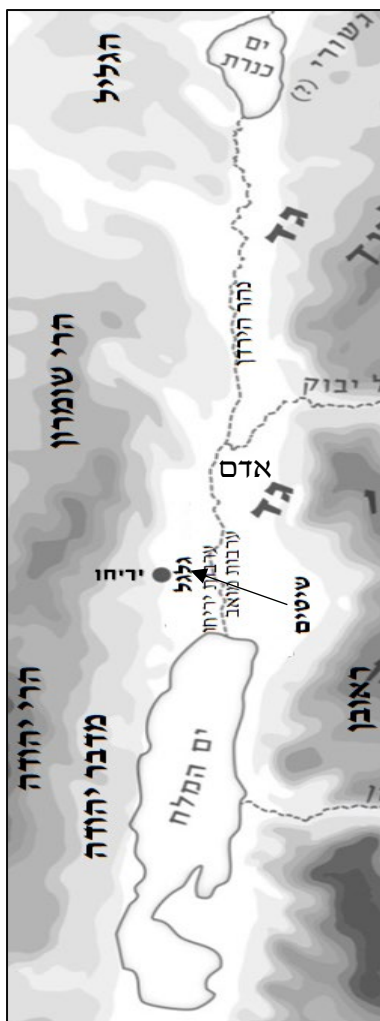
יא הִנֵּה אַרְוֹן הַבְּרִית [של] אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ, עֲבֹר לִפְנֵיכֶם בַּיַּרְדֵּן:

יב וְעַתָּה קָחוּ לָכֶם שְׁנֵי עָשָׂר אִישׁ מִשְׁבְּטֵי יִשְׂרָאֵל, אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לְשִׁבְט - תְּכִינוּ מֵהָעַם 12 אֲנָשִׁים, אִישׁ אֶחָד מִכָּל שִׁבְט, לְצוֹרֵךְ הַעֲנִיין שֶׁאֲצוּוֹה אוֹתְכֶם אַח"כ [לקחת אבנים מתוך הירדן לגלגל]:

יג וְהָיָה [ויהיה כך ש-] כְּנוֹחַ כְּפֹת רַגְלֵי הַכֹּהֲנִים נִשְׂאֵי אַרְוֹן יְהוָה אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ בְּמֵי הַיַּרְדֵּן, מִי הַיַּרְדֵּן יִפְרֹתוּן, הַמַּיִם הַיַּרְדִּים מִלְּמַעְלָה [מי הירדן היורדים מכיוון צפון]⁴, וַיַּעֲמֵדוּ נִד אֶחָד [כמו חומה, גוש אחד עומד]:

---

⁴ הירדן נשפך מהכינרת לים המלח, וככל שהירדן קרוב לכינרת הוא גבוה יותר, כפי שיוסבר בהערה להלן.

יד ויהי בנסע העם מאהליהם לעבר את הירדן, והכהנים נשאי הארון הברית לפני העם:

טו וכבוא נשאי הארון עד הירדן, ורגלי הכהנים נשאי הארון נטבלו בקצה המים, והירדן מלא על כל גדותיו - כל ימי קציר - והירדן היה אז מלא על כל גדותיו [כל קירות הנהר מלאים], כפי שבכל ימי הקציר הוא מלא:

טז ויעמדו המים הירדים מלמעלה קמו נד אחד - הרחק מאד מאדס העיר אשר מצד צרתן, והירדים על ים הערבה ים המלח תמו נכרתו - המים היורדים מכיון מעלה (מהצפון, מהכינרת⁵) פסקו - והעם עברו נגד יריחו - עברו את הירדן מול העיר יריחו:

יז ויעמדו הכהנים נשאי הארון ברית יהוה בחרבה בתוך הירדן הכן [מוכנים וניצבים], וכל ישראל עברים בחרבה, עד אשר תמו כל הגוי - לעבר את הירדן:

⁵ גובה הכינרת הוא כ-200 מטר מתחת פני הים, וגובה ים המלח הוא כ-400 מטר מתחת פני הים, והירדן נשפך מהכינרת, ויורד בדרך ארוכה ומפותלת [100 ק"מ אוויר, ו-200 ק"מ בפועל], עד שנשפך לים המלח. ובימי יהושע, המים היורדים מכיוון מעלה עמדו, ובמרחק עשרות קילומטרים ממחנה ישראל כבר הפסיק הירדן לזרום, והדבר גרם לכך שכל המים היורדים לים המלח - תמו ונכרתו. בימים ההם זרמו מים רבים בירדן, אך בימינו חלק מהמים נשאבים ע"י המדינה, וגם הירדנים לוקחים את מי הירמוך, להשקיית העמק המזרחי של הירדן [בעבר היה נשך לירדן]. כמו"כ ים המלח גם הוא הולך וקטן משנה לשנה מסיבה זו, כי הוא לא מקבל די מים מהירדן.